

Thực trạng giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học ở Hà Nội

Trịnh Thị Anh Hoa*¹, Mạc Thị Việt Hà²,
Trịnh Vân Hà³

* Tác giả liên hệ

¹ Email: hoatta@vnies.edu.vn

² Email: hamv@vnies.edu.vn

³ Email: vanha9997@gmail.com

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
101 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm,
Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Giáo dục kỹ năng sống, đặc biệt là kỹ năng ứng phó trong tình huống nguy hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội đã được gia đình, nhà trường quan tâm trong thời gian qua. Giáo dục kỹ năng thoát hiểm giúp học sinh có được những kiến thức cần thiết, hình thành năng lực để giải quyết vấn đề nảy sinh trong cuộc sống. Trong các trường tiểu học ở Hà Nội, giáo dục kỹ năng thoát hiểm được tổ chức thực hiện thông qua nhiều hình thức, phương pháp khác nhau, được tích hợp, lồng ghép vào các bài học, môn học hoặc thông qua hoạt động trải nghiệm. Giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội bước đầu đã đạt được những kết quả đáng kể. Tuy nhiên, thực tế hiện nay cho thấy, vẫn tồn tại những bất cập trong giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học ở Hà Nội như: nội dung chương trình, phương pháp, hình thức tổ chức, các điều kiện đảm bảo và các lực lượng tham gia giáo dục... Bài viết phân tích sự cần thiết và đánh giá thực trạng giáo dục, từ đó kiến nghị nâng cao hiệu quả giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội.

TỪ KHÓA: Giáo dục, kỹ năng thoát hiểm, học sinh tiểu học.

→ Nhận bài 26/4/2023 → Nhận bài đã chỉnh sửa 02/5/2023 → Duyệt đăng 15/7/2023.

DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12310710>

1. Đặt vấn đề

Trong những năm qua, bối cảnh kinh tế xã hội có nhiều thay đổi đã kéo theo quá trình học tập, lao động và rèn luyện của học sinh phần nào cũng chịu những tác động phức tạp đến từ nhiều phía. Học sinh phải đối mặt với không ít rủi ro trong cuộc sống, những tình huống đặc biệt như bị đuối nước, bị lạc, kẻ trộm đột nhập vào nhà... có thể bất ngờ xuất hiện, đe dọa đến tinh thần và thậm chí cả tính mạng của các em. Giáo dục cho học sinh tiểu học kỹ năng thoát hiểm trở thành một vấn đề đang được gia đình, nhà trường và toàn xã hội quan tâm, vừa đáp ứng mục tiêu phát triển toàn diện vừa phù hợp thực tiễn cuộc sống hiện nay.

Nhận thấy tầm quan trọng của việc giáo dục trẻ nhằm hạn chế thương tích và những yếu tố gây ảnh hưởng đến nguy hiểm tính mạng, giáo dục kỹ năng thoát hiểm như một nhiệm vụ cấp bách cần phải trang bị cho thanh thiếu niên, đặc biệt là học sinh tiểu học. Luật Trẻ em đã nêu rõ: “Cha, mẹ, giáo viên, người chăm sóc trẻ em và các thành viên trong gia đình có trách nhiệm: Trau dồi kiến thức, kỹ năng giáo dục trẻ em về đạo đức, nhân cách, quyền và bổn phận của trẻ em; tạo môi trường an toàn, phòng ngừa tai nạn thương tích cho trẻ em; phòng ngừa trẻ em rơi vào hoàn cảnh đặc biệt, có nguy cơ bị xâm hại hoặc bị xâm hại” [1]. Trong những năm gần đây, giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học được lồng ghép vào giảng dạy ở một số môn học, hoạt động ngoài giờ lên lớp đã góp phần giúp học sinh có nhiều cơ hội để hiểu và biết cách ứng phó với từng

tình huống rủi ro, nguy hiểm. Để giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội có hiệu quả, cần đánh giá được thực trạng và kết quả giáo dục. Bài viết đề cập đến thực trạng giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học ở Hà Nội.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp điều tra khảo sát bằng bảng hỏi và tọa đàm phỏng vấn. Mẫu khảo sát được chọn theo phương pháp phân tầng và đảm bảo tính đại diện cho vùng thành thị, nông thôn, vùng sâu. Mỗi tầng chọn theo hình thức lựa chọn ngẫu nhiên. Tổng số đối tượng khảo sát bằng phiếu hỏi là 1313 người (900 học sinh tiểu học, 180 giáo viên, 36 hiệu trưởng và phó hiệu trưởng và 180 cha mẹ học sinh) đại diện cho 18 trường tiểu học của 6 quận huyện thành phố Hà Nội (Hoàn Kiếm, Ba Đình, Tây Hồ, Sóc Sơn, Đông Anh). Nghiên cứu đã tọa đàm phỏng vấn với hơn 60 người đại diện cho cán bộ quản lý cấp Sở/Phòng, hiệu trưởng, phó hiệu trưởng, giáo viên, học sinh và cha mẹ học sinh. Số liệu sau khi khảo sát được xử lý bằng phần mềm SPSS và phân tích thống kê mô tả sử dụng các chỉ số: Tỷ lệ phần trăm, điểm trung bình.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1. Một số khái niệm cơ bản

- *Tình huống nguy hiểm:* Là những tình huống có xu

hướng gây tai nạn, thương tích, sợ hãi, mất an toàn tính mạng và sức khỏe (thể chất và tâm thần) xảy ra ngoài ý muốn của cá nhân người gặp phải [2].

- *Thoát hiểm*: Là việc vượt ra khỏi hoàn cảnh nguy hiểm với kết quả an toàn tính mạng, bị tổn hại ít nhất và không bị gánh những hậu quả nghiêm trọng lâu dài cho cá nhân [2].

- *Kĩ năng*: Là một dạng hành động được thực hiện tự giác dựa trên tri thức về công việc, khả năng vận động và những điều kiện sinh học - tâm lí khác của cá nhân (chủ thể có kĩ năng đó) như nhu cầu, tình cảm, ý chí, tính tích cực cá nhân... để đạt được kết quả theo mục đích hay tiêu chí đã định, hoặc mức độ thành công theo chuẩn hay quy định [2]. Kĩ năng không phải là khả năng, không phải là kĩ thuật hành động mà chính là hành động được thực hiện có ý thức, có kĩ thuật và có kết quả.

- *Kĩ năng thoát hiểm*: Kĩ năng thoát hiểm là một hình thức của kĩ năng sống [3, tr.8]. Kĩ năng thoát hiểm là dạng kĩ năng tự vượt ra khỏi hoàn cảnh nguy hiểm mà mình đã rơi vào bằng cách sử dụng những phương tiện và cách thức chủ động để vượt qua với kết quả an toàn tính mạng, ít bị tổn hại nhất và không để lại những hậu quả nghiêm trọng lâu dài cho cá nhân mình [2]. Những mối nguy hiểm trẻ em có thể gặp phải ở gia đình, ngoài đường hoặc ở trường thường là cháy nổ, đổ vỡ tường hay mái nhà, ngã cầu thang hay từ tầng trên, chạy nhảy đùa nghịch, côn trùng tấn công, gió bão, sét, bản ghé gãy, bị bắt cóc hoặc đánh đập, vật liệu có hóa chất độc hại, không gian có khí độc, cây đổ, thiết bị trong lớp hay ngoài lớp bị hỏng (chập điện, mưa lớn gây đứt dây điện, cầu trượt, bập bênh, đu quay... bị hỏng), các đồ vật sắc nhọn trên sân, trên đường, sân trơn trượt...

Mục tiêu của kĩ năng thoát hiểm này là hướng tới giải quyết các vấn đề mang tính sinh tồn [2]. Học sinh sẽ vận dụng những hiểu biết, kiến thức đã được trang bị để nhận diện và tìm ra cách ứng phó trước những trường hợp nguy hiểm có thể xảy ra như nguy cơ bị đuối nước, bị lạc, có kẻ trộm đột nhập vào nhà, bị hỏa hoạn, bị hoảng loạn trong không gian hẹp (kẹt trong thang máy, trong phòng khóa kín...), bị đe dọa, ... Đối với học sinh tiểu học, việc giáo dục kĩ năng thoát hiểm bước đầu cung cấp kiến thức, hình thành năng lực để các em có thể đề phòng và biết cách xử lí phù hợp [3].

2.2.2. Thực trạng giáo dục các kĩ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

a. Sự cần thiết về giáo dục kĩ năng thoát hiểm cho học

sinh tiểu học Hà Nội

Kết quả khảo sát ở Bảng 1 cho thấy, 100% giáo viên, cán bộ quản lí và cha mẹ học sinh đều khẳng định cần thiết và rất cần thiết giáo dục kĩ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học. 85.2% cha mẹ học sinh, 94.1% giáo viên và cán bộ quản lí cho rằng giáo dục kĩ năng thoát hiểm ở học sinh tiểu học là rất cần thiết, đáng được quan tâm trong các nhà trường hiện nay. Không có giáo viên, cán bộ quản lí, cha mẹ học sinh nào cho rằng, giáo dục kĩ năng thoát hiểm là không cần thiết, ít cần thiết. Việc nhận thức đầy đủ và sâu sắc của cán bộ quản lí, giáo viên, cha mẹ học sinh đã góp phần tích cực đối với công tác rèn luyện kĩ năng thoát hiểm. Kết quả khảo sát học sinh về mức độ cần thiết của việc hướng dẫn cách thoát hiểm cho học sinh tiểu học trong 15 tình huống cho kết quả như sau (xem Bảng 2).

Theo kết quả khảo sát, đa số học sinh đều cho rằng, các em cần được hướng dẫn cách thoát hiểm phù hợp đối với 15 tình huống rủi ro, điểm trung bình lớn hơn 3,25 chiếm ưu thế (xem Bảng 2). Kĩ năng học sinh cần được hướng dẫn nhất là “Kĩ năng thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc” (96.1%), “Kĩ năng thoát hiểm trong hỏa hoạn” (95.1%), “Kĩ năng thoát hiểm khi bị đuối nước” (95,1%),... Phân tích kết quả khảo sát học sinh theo khu vực thành thị và nông thôn có sự khác biệt đáng kể trong nhu cầu giáo dục các kĩ năng thoát hiểm của học sinh nông thôn như “Kĩ năng thoát hiểm khi bị côn trùng, động vật cắn”, “Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn ở trong đám đông”, “Kĩ năng sử dụng mạng an toàn”...

b. Thực trạng về chương trình giáo dục kĩ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

Tỉ lệ giáo viên và cán bộ quản lí được tiếp cận các văn bản chương trình giáo dục kĩ năng thoát hiểm cho học sinh (từ 60.2% đến 72.5%) (xem Bảng 3). Qua phỏng vấn giáo viên, giáo dục kĩ năng thoát hiểm vẫn còn bất cập, chưa có tính hệ thống, tài liệu tham khảo, sách báo và video clip hướng dẫn còn khó khăn, nhất là hướng tới đối tượng học sinh tiểu học. Một số tài liệu cơ bản về giáo dục kĩ năng thoát hiểm có thể kể đến như sách giáo khoa môn Đạo đức, Tự nhiên xã hội, Hoạt động trải nghiệm và một số tài liệu phù hợp với đặc điểm lứa tuổi, vùng miền, kinh tế của từng địa phương.

Những văn bản chương trình, tài liệu về giáo dục kĩ năng thoát hiểm khi sử dụng ở nhà trường tiểu học phần lớn đều được đánh giá là phù hợp và rất phù hợp. Tuy

Bảng 1: Ý kiến của giáo viên, cán bộ quản lí và cha mẹ học sinh về sự cần thiết giáo dục kĩ năng thoát hiểm

Đối tượng	Không cần thiết	Ít cần thiết	Bình thường	Cần thiết	Rất cần thiết	Trung bình
Giáo viên, Cán bộ quản lí	0	0	0	5.9%	94.1%	4.94
Cha mẹ học sinh	0	0	0	14.8%	85.2%	4.85

Bảng 2: Ý kiến học sinh về sự cần thiết giáo dục kỹ năng thoát hiểm

TT	Kỹ năng	Không có ý kiến	Không cần thiết	Ít cần thiết	Cần thiết
1	Cách thoát hiểm khi bị đuối nước	0.8%	0.9%	3.2%	95.1%
2	Cách thoát hiểm trong hỏa hoạn	0.1%	0.5%	4.3%	95.1%
3	Cách thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)	1.3%	0.7%	13.8%	84.3%
4	Cách thoát hiểm khi bị sốc nhiệt	2.5%	2.7%	36.5%	58.3%
5	Cách thoát hiểm khi bị côn trùng, động vật cắn	1.6%	3.2%	32.8%	62.4%
6	Cách thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà	1.6%	2.1%	15.2%	81.2%
7	Cách thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong đám đông	2.6%	11.3%	42.3%	43.8%
8	Cách thoát hiểm khi bị lạc đường	1.1%	3.9%	22.9%	72.1%
9	Cách thoát hiểm khi bị lửa đảo, đe dọa, bắt nạt	0.7%	1.5%	8.9%	88.9%
10	Cách thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục	0.8%	0.6%	4.1%	94.5%
11	Cách thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc	0.5%	0.7%	2.7%	96.1%
12	Cách thoát hiểm khi bị bạo lực học đường;...	1.8%	1.8%	21.1%	75.3%
13	Cách thoát hiểm khi bị kẹt trong thang máy	0.9%	0.8%	13.2%	85.1%
14	Cách thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong phòng khóa kín	1.5%	1.8%	25.2%	71.5%
15	Cách sử dụng mạng an toàn	3.4%	9.5%	27.8%	59.3%

Bảng 3: Ý kiến của giáo viên và cán bộ quản lý về chương trình giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học

TT	Chương trình/ tài liệu	Nếu có, mức độ phù hợp						
		Có	Không	Không phù hợp	Ít phù hợp	Tương đối phù hợp	Phù hợp	Rất phù hợp
1	Văn bản chương trình, tài liệu hướng dẫn về giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học của Bộ Giáo dục và Đào tạo.	60.2%	39.8%	.8%		14.2%	44.1%	40.9%
2	Văn bản chương trình, tài liệu hướng dẫn về giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học của Sở Giáo dục và Đào tạo.	60.2%	39.8%			5.5%	54.3%	40.2%
3	Văn bản chương trình, tài liệu hướng dẫn về giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học của Phòng Giáo dục và Đào tạo.	61.6%	38.4%			5.4%	50.0%	44.6%
4	Văn bản chương trình, tài liệu hướng dẫn về giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học của nhà trường tiểu học.	62.6%	37.4%		0.8%	4.5%	49.2%	45.5%
5	Văn bản Chương trình, tài liệu hướng dẫn về giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học của các Bộ, ban ngành khác.	63%	37%	2.3%		5.3%	48.9%	43.6%
6	Sách và tài liệu giáo dục kỹ năng thoát hiểm tự tìm kiếm.	66.8%	33.2%	2.8%	0.7%	8.5%	49.6%	38.3%
7	Video clip về giáo dục kỹ năng thoát hiểm.	72.5%	27.5%	2.6%		7.8%	46.4%	43.1%

nhien, vẫn còn tồn tại các ý kiến khác nhau về mức độ chưa phù hợp và ít phù hợp ở những văn bản này (dưới 3%). Có thể thấy, nhiều kỹ năng thoát hiểm đã được lồng ghép, tích hợp vào chương trình giảng dạy trong một số môn học, hoạt động, tuy nhiên cần được xây dựng và tổ chức lại để có tính hệ thống và đầy đủ hơn, đáp ứng yêu cầu giáo dục kỹ năng thoát hiểm ở từng khu vực.

c. Thực trạng về phương pháp giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

Giáo dục kỹ năng thoát hiểm đang được áp dụng dưới nhiều phương pháp khác nhau ở các nhà trường. Kết quả khảo sát giáo viên về thực trạng sử dụng phương pháp giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học,

được kết quả như sau (xem Bảng 4).

Phương pháp thuyết trình là một trong những phương pháp chủ đạo, được giáo viên lựa chọn sử dụng nhiều nhất khi tiến hành giảng dạy ở tiểu học, cụ thể như tổ chức hướng dẫn “kỹ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục” (64.9%), “kỹ năng thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)” (63.0%), “kỹ năng sử dụng mạng an toàn” (61.6%). Ngoài thuyết trình thì thảo luận nhóm cũng là một trong những phương pháp được sử dụng rộng rãi, giúp học sinh tham gia vào bài học một cách chủ động hơn, có nhiều cơ hội chia sẻ kiến thức cũng như kinh nghiệm có liên quan đến vấn đề cần trao đổi. Các kỹ năng như sử dụng an toàn mạng, thoát hiểm khi bị bạo lực học đường, thoát hiểm khi bị đuối nước

Bảng 4: Ý kiến của giáo viên về thực trạng sử dụng các phương pháp giáo dục kỹ năng thoát hiểm

TT	Kĩ năng	Phương pháp tổ chức					
		Thuyết trình	Động não	Thảo luận nhóm	Trò chuyện	Đóng vai	Trò chơi
1	Kĩ năng thoát hiểm khi bị đuối nước	59.7%	25.1%	50.2%	37.4%	56.9%	28.9%
2	Kĩ năng thoát hiểm trong hỏa hoạn	59.2%	32.2%	44.5%	36.5%	60.2%	32.7%
3	Kĩ năng thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)	63.0%	30.3%	46.0%	34.6%	30.8%	19.9%
4	Kĩ năng thoát hiểm khi bị sốc nhiệt	55.9%	30.3%	37.0%	32.2%	54.0%	21.8%
5	Kĩ năng thoát hiểm khi bị côn trùng, động vật cắn, đốt	56.9%	29.4%	37.9%	37.4%	42.2%	23.7%
6	Kĩ năng thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà	44.5%	32.7%	39.8%	32.2%	65.4%	28.0%
7	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong đám đông	48.8%	30.3%	42.7%	38.9%	46.9%	25.6%
8	Kĩ năng thoát hiểm khi bị lạc đường	48.3%	34.1%	40.8%	33.2%	61.1%	33.6%
9	Kĩ năng thoát hiểm khi bị lừa đảo, đe dọa, bắt nạt	55.0%	30.3%	37.4%	32.7%	62.1%	26.1%
10	Kĩ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục	64.9%	34.1%	47.9%	58.3%	47.9%	27.0%
11	Kĩ năng thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc	54.5%	34.6%	39.0%	35.1%	55.9%	23.8%
12	Kĩ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường	56.4%	28.0%	50.7%	43.6%	51.7%	25.6%
13	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn khi bị kẹt trong thang máy	46.0%	35.5%	49.3%	33.6%	39.8%	21.3%
14	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong phòng khóa kín	45.5%	37.9%	41.2%	33.2%	52.1%	20.4%
15	Kĩ năng sử dụng mạng an toàn	61.6%	30.8%	57.8%	45.0%	31.3%	32.2%

có tỉ lệ giáo viên sử dụng phương pháp thảo luận nhóm nhiều nhất, lần lượt là 57.8%, 50.7% và 50.2%.

Một số phương pháp chiếm ưu thế trong giáo dục kĩ năng thoát hiểm mang tính trải nghiệm cao như động não, đóng vai, trò chơi, trò chuyện nhưng thực tế chưa được giáo viên áp dụng nhiều trong các nội dung giáo dục kĩ năng thoát hiểm. Phương pháp trò chơi là phương pháp tổ chức cho học sinh được thực hiện những hành động, việc làm trong tình huống nguy hiểm nào đó thông qua trò chơi. Như vậy, các em có thêm hiểu biết thực tiễn, rèn luyện kĩ năng và hình thành thái độ phù hợp. Tuy nhiên, giáo viên rất ít sử dụng phương pháp này trong công tác tổ chức hướng dẫn cách thoát hiểm.

d. Thực trạng về hình thức tổ chức giáo dục kĩ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

Kết quả tọa đàm cho thấy, tỉ lệ giáo viên thực hiện giáo dục kĩ năng thoát hiểm qua hình thức bài học chiếm phần lớn, dao động từ 53.6% đến 77.5%, tập trung nhiều ở một số kĩ năng như: “Kĩ năng sử dụng mạng an toàn” (73.2%), “Kĩ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục” (77.5%), “Kĩ năng thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc” (71.3%), “Kĩ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường” (71.8%). Trong nhà trường tiểu học, giáo dục kĩ năng thoát hiểm được lồng ghép vào một số môn học như: Đạo đức, Tự nhiên xã hội, Khoa học. Hình thức bài học có vai trò quan trọng trong việc cung cấp những dấu hiệu nhận biết của các tình huống nguy hiểm, quy trình, thao tác thực hiện thoát hiểm cho học sinh.

Ngoài hai hình thức qua bài học, qua video clip hướng dẫn thì giáo dục kĩ năng thoát hiểm còn được

tổ chức ở hoạt động trải nghiệm, dưới nhiều hình thức đa dạng như sinh hoạt lớp, sinh hoạt giáo dục theo chủ điểm... để học sinh có cơ hội tiếp cận, đến gần hơn với các kĩ năng thoát hiểm. Với hình thức này, học sinh có thêm không gian, thời gian trải nghiệm thực tế, tham gia trực tiếp vào những tình huống được xây dựng gần gũi với cuộc sống, qua đó từng cá nhân quan sát, tư duy và rèn luyện những phản ứng khi gặp phải những tình huống nguy hiểm. Hình thức tổ chức qua hoạt động trải nghiệm còn hạn chế đối với “Kĩ năng thoát hiểm khi bị sốc nhiệt” (34.1%), “Kĩ năng thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà” (34.1%)... Hoạt động trải nghiệm là một trong những hình thức góp phần rèn luyện kĩ năng thoát hiểm cho học sinh.

Cuối cùng, giáo dục kĩ năng thoát hiểm qua diễn tập, cuộc thi, câu lạc bộ/trung tâm có tỉ lệ giáo viên lựa chọn thấp, một phần là do đặc thù nội dung giáo viên lựa chọn, ví dụ như hướng dẫn học sinh thoát hiểm khi bị đuối nước cần sự hỗ trợ từ những chuyên gia có trình độ để rèn luyện cho từng cá nhân. Hoặc lí do có thể đến từ đặc trưng hình thức tổ chức, đòi hỏi phải phù hợp về không gian, thời gian, tần suất thực hiện và cả đặc điểm tâm sinh lí của đối tượng mà giáo dục kĩ năng thoát hiểm hướng tới.

2.2.3. Thực trạng bồi dưỡng giáo viên về giáo dục các kĩ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

Nhìn chung, giáo viên đã được tập huấn một số kĩ năng thoát hiểm, trong đó những kĩ năng có tỉ lệ được tập huấn nhiều nhất là “Kĩ năng thoát hiểm trong hỏa

Bảng 5: Ý kiến của giáo viên về thực trạng hình thức tổ chức giáo dục kỹ năng thoát hiểm

TT	Kĩ năng	Hình thức tổ chức					
		Qua bài học	Qua hoạt động trải nghiệm	Qua diễn tập	Qua cuộc thi	Qua videclip hướng dẫn kĩ năng thoát hiểm	Qua câu lạc bộ/trung tâm
1	Kĩ năng thoát hiểm khi bị đuối nước	67.0%	43.6%	32.7%	13.3%	68.2%	12.3%
2	Kĩ năng thoát hiểm trong hỏa hoạn	61.2%	45.0%	60.7%	11.8%	64.0%	6.6%
3	Kĩ năng thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)	67.0%	36.0%	24.6%	11.8%	62.1%	5.7%
4	Kĩ năng thoát hiểm khi bị sốc nhiệt	67.9%	34.1%	33.2%	15.2%	51.2%	5.2%
5	Kĩ năng thoát hiểm khi bị côn trùng, động vật cắn, đốt	67.0%	37.4%	25.1%	19.0%	49.3%	6.2%
6	Kĩ năng thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà	63.6%	34.1%	32.7%	19.9%	51.7%	4.3%
7	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong đám đông	53.6%	41.7%	37.4%	20.4%	48.3%	6.6%
8	Kĩ năng thoát hiểm khi bị lạc đường	67.9%	42.7%	33.6%	20.4%	56.9%	6.2%
9	Kĩ năng thoát hiểm khi bị lừa đảo, đe dọa, bắt nạt	64.1%	47.4%	28.0%	19.0%	58.3%	5.7%
10	Kĩ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục	77.5%	40.3%	31.8%	17.1%	62.1%	7.1%
11	Kĩ năng thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc	71.3%	36.0%	30.3%	15.2%	60.2%	4.3%
12	Kĩ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường	71.8%	40.8%	29.9%	15.2%	54.5%	9.5%
13	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn khi bị kẹt trong thang máy	65.1%	35.1%	31.3%	19.9%	57.8%	2.8%
14	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong phòng khóa kín	63.2%	38.9%	30.3%	19.9%	56.9%	2.8%
15	Kĩ năng sử dụng mạng an toàn	73.2%	37.4%	28.9%	23.0%	55.9%	6.3%

Bảng 6: Ý kiến của giáo viên về thực trạng bồi dưỡng kiến thức về giáo dục kỹ năng thoát hiểm

STT	Kĩ năng	Tập huấn		Hình thức tập huấn		
		Chưa	Được tập huấn	Trực tiếp	Trực tuyến	Hệ thống LMS
1	Kĩ năng thoát hiểm khi bị đuối nước	44.5%	55.5%	82.1%	17.1%	.9%
2	Kĩ năng thoát hiểm trong hỏa hoạn	13.7%	86.3%	95.6%	3.8%	.5%
3	Kĩ năng thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)	56.9%	43.1%	56.0%	41.8%	2.2%
4	Kĩ năng thoát hiểm khi bị sốc nhiệt	53.1%	46.9%	82.8%	16.2%	1.0%
5	Kĩ năng thoát hiểm khi bị côn trùng, động vật cắn, đốt	53.6%	46.4%	84.7%	14.3%	1.0%
6	Kĩ năng thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà	57.8%	42.2%	77.5%	21.3%	1.1%
7	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong đám đông	55%	45%	84.2%	14.7%	1.1%
8	Kĩ năng thoát hiểm khi bị lạc đường	44.1%	55.9%	82.2%	16.9%	.8%
9	Kĩ năng thoát hiểm khi bị lừa đảo, đe dọa, bắt nạt	49.3%	50.7%	82.2%	16.8%	.9%
10	Kĩ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục	19.4%	80.6%	90.6%	8.8%	.6%
11	Kĩ năng thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc	43.6%	56.4%	84.0%	15.1%	.8%
12	Kĩ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường	21.3%	78.7%	91.0%	8.4%	.6%
13	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn khi bị kẹt trong thang máy	44.5%	55.5%	77.8%	21.4%	.9%
14	Kĩ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong phòng khóa kín	52.1%	47.9%	82.2%	16.8%	1.0%
15	Kĩ năng sử dụng mạng an toàn	34.1%	65.9%	68.3%	30.9%	.7%

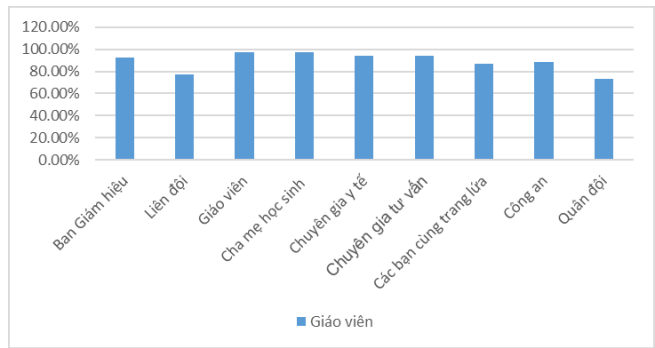
hoạn” (86.3%), “Kĩ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục” (80.6%), “Kĩ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường” (78.7%). Kỹ năng có tỉ lệ giáo viên ít được tập huấn hơn cả bao gồm “Kĩ năng thoát hiểm khi có kẻ

trộm đột nhập vào nhà” (42.2%), “Kĩ năng thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)” (43.1%). Phỏng vấn giáo viên, cán bộ trong nhà trường cho thấy, tập huấn là dịp để trao đổi, học tập và rút kinh

nghiệm trong công tác giáo dục kỹ năng thoát hiểm ở tiểu học. Hình thức tổ chức tập huấn bao gồm trực tiếp, trực tuyến và qua hệ thống LMS (Learning Management System). Tập huấn trực tiếp vừa trang bị cho giáo viên thêm những kiến thức cần thiết, cách sử dụng các phương tiện cứu hộ, vừa thực hành về phương pháp, kỹ thuật thoát hiểm phù hợp trong những tình huống khác nhau. Ngoài ra, giáo viên được trải nghiệm hoặc được tham gia vào các buổi diễn tập có sự cố để nâng cao khả năng ứng phó với rủi ro và tìm ra giải pháp thoát hiểm. Khác với hình thức tập huấn trực tiếp, tập huấn trực tuyến mở ra không gian cho nhiều giáo viên ở các quận, huyện, địa phương khác nhau có thể cùng lắng nghe, trao đổi, đóng góp ý kiến về công tác giáo dục kỹ năng thoát hiểm. Hiện nay, một số nhà trường đã kết hợp cả hình thức trực tuyến lẫn trực tiếp trong các buổi tập huấn. Tuy nhiên, hạn chế của hình thức này là phần lớn sẽ tập trung vào những thông tin liên quan đến giáo dục kỹ năng thoát hiểm, ít có hoạt động thực hành, luyện tập thực tiễn để rèn luyện kỹ năng. Qua khảo sát và trao đổi ý kiến với giáo viên cho thấy, hình thức tập huấn qua hệ thống LMS không thường xuyên được tổ chức. Tỷ lệ giáo viên tham gia tập huấn ở hệ thống LMS rất nhỏ, đa số đều có kết quả dưới 1.0%.

2.2.4. Thực trạng các lực lượng tham gia giáo dục các kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

Để công tác giáo dục đạt hiệu quả cao, nhà trường phải huy động các lực lượng trong và ngoài nhà trường cùng tham gia như: Công an, Quân đội, Y tế, chuyên gia tư vấn... đặc biệt là sự hợp tác từ phía gia đình. Kết

Biểu đồ 1: Ý kiến của giáo viên về thực trạng lực lượng tham gia tổ chức giáo dục kỹ năng thoát hiểm

quả khảo sát cho thấy, các lực lượng chính tham gia giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh bao gồm giáo viên (91,17%), cha mẹ học sinh (87,37%), chuyên gia tư vấn (87,47%). Kết quả khảo sát phù hợp với ý kiến đánh giá của học sinh về lực lượng tham gia giáo dục kỹ năng thoát hiểm: giáo viên (76,4%), chuyên gia tư vấn (68,1%), cha mẹ học sinh (65%), đây là 3 lực lượng gần gũi với hoạt động học tập, lao động, rèn luyện của học sinh.

2.2.5. Kết quả giáo dục các kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội

Qua khảo sát, đa số giáo viên cho rằng, hoạt động này đạt mức tốt và rất tốt, trong đó, “kỹ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường” được 59.2% ý kiến đánh giá mức rất tốt; “Kỹ năng thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà” - 45.0% ý kiến đánh giá tốt. Tuy nhiên, ở một vài kỹ năng có kết quả đạt được chưa cao, điển hình như “Kỹ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn khi

Bảng 7: Ý kiến của giáo viên về kết quả giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học

TT	Kỹ năng	Kết quả đạt được				
		Không tốt	Ít tốt	Bình thường	Tốt	Rất tốt
1	Kỹ năng thoát hiểm khi bị đuối nước	3.1%	1.9%	9.4%	37.7%	47.8%
2	Kỹ năng thoát hiểm trong hỏa hoạn	3.0%	.6%	15.0%	36.5%	44.9%
3	Kỹ năng thoát hiểm trong thiên tai (bão, lũ, lụt, động đất, sạt lở đất...)	5.0%	.8%	9.9%	42.1%	42.1%
4	Kỹ năng thoát hiểm khi bị sốc nhiệt	4.8%	.8%	12.1%	34.7%	47.6%
5	Kỹ năng thoát hiểm khi bị côn trùng, động vật cắn, đốt	5.4%		10.9%	31.0%	52.7%
6	Kỹ năng thoát hiểm khi có kẻ trộm đột nhập vào nhà	4.6%	1.8%	11.0%	45.0%	37.6%
7	Kỹ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong đám đông	5.9%		19.5%	33.1%	41.5%
8	Kỹ năng thoát hiểm khi bị lạc đường	4.4%	.7%	11.0%	40.4%	43.4%
9	Kỹ năng thoát hiểm khi bị lừa đảo, đe dọa, bắt nạt	2.2%	2.9%	12.5%	42.6%	39.7%
10	Kỹ năng thoát hiểm khi bị xâm hại tình dục	1.8%	1.8%	9.1%	37.0%	50.3%
11	Kỹ năng thoát hiểm khi bị buôn bán, bắt cóc	3.0%	2.2%	9.6%	37.8%	47.4%
12	Kỹ năng thoát hiểm khi bị bạo lực học đường	2.5%	1.3%	8.9%	28.0%	59.2%
13	Kỹ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn khi bị kẹt trong thang máy	1.5%	2.9%	17.5%	30.7%	47.4%
14	Kỹ năng thoát hiểm khi bị hoảng loạn trong phòng khóa kín	2.4%	3.2%	18.4%	29.6%	46.4%
15	Kỹ năng sử dụng mạng an toàn	1.8%	1.8%	9.8%	35.0%	50.9%

bị kẹt trong thang máy” (1.5%), “Kỹ năng thoát hiểm trong hỏa hoạn” (0.6%)... Như vậy, các cơ sở giáo dục đã tổ chức những buổi giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh. Tuy nhiên, hiệu quả của việc giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học còn chưa cao nên cần phải có giải pháp điều chỉnh để đáp ứng được yêu cầu thực tế.

3. Kết luận

Giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học được cán bộ quản lý, giáo viên, cha mẹ học sinh và học sinh tiểu học đánh giá rằng cần thiết phải đưa vào các nhà trường tiểu học với các phương pháp, hình thức tổ chức phù hợp. Nhiều kỹ năng thoát hiểm đã được lồng ghép, tích hợp vào một số môn học, hoạt động. Tuy nhiên, vẫn cần được xây dựng và tổ chức lại để có tính hệ thống và đầy đủ hơn, đáp ứng yêu cầu giáo dục kỹ năng thoát hiểm ở từng khu vực. Để quá trình giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học đạt hiệu quả, cần có văn bản chỉ đạo thống nhất từ Bộ Giáo dục và Đào tạo, Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội, hệ thống tài liệu, chương trình, sách báo phù hợp với đặc điểm lứa

tuổi, vùng miền và tình hình kinh tế của địa phương. Các trường tiểu học ở Hà Nội đã áp dụng các phương pháp như thuyết trình, động não, thảo luận nhóm, trò chuyện, đóng vai, trò chơi trong giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh. Tuy nhiên, mỗi phương pháp sở hữu điểm mạnh, điểm yếu nhất định nên cần kết hợp đa dạng, linh hoạt các phương pháp, tập trung đẩy mạnh tích cực hóa hoạt động học sinh. Giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học ở Hà Nội đã được tổ chức theo hình thức trải nghiệm qua hoạt động thực tế, diễn tập, tham quan, qua những bài học trên lớp, tọa đàm, hướng dẫn của chuyên gia, tham gia câu lạc bộ, trung tâm, các buổi tham quan, du lịch... với sự tham gia hỗ trợ của các lực lượng trong và ngoài nhà trường. Công tác bồi dưỡng và tập huấn về giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho giáo viên tiểu học Hà Nội đã được triển khai thực hiện, kết hợp giữa hình thức trực tiếp lẫn trực tuyến.

Lời cảm ơn: Bài viết là kết quả nghiên cứu của đề tài “Giáo dục kỹ năng thoát hiểm cho học sinh tiểu học Hà Nội”, mã số 01X-12/02-2020-3.

Tài liệu tham khảo

- [1] Quốc hội, *Luật Trẻ em*, số 102/2016/QH13.
- [2] Bùi Thu Hiền, (2016), *Kỹ năng tồn tại và thoát hiểm*, NXB Quân đội Nhân dân.
- [3] Nguyễn Thanh Bình, (2009), *Giáo trình chuyên đề Giáo dục kỹ năng sống*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [4] Nguyễn Thị Mỹ Lộc - Đinh Kim Thoa - Bùi Thúy Hằng, (2010), *Giáo dục giá trị sống và kỹ năng sống cho học sinh tiểu học* - Tài liệu dành cho giáo viên tiểu học, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [6] Lưu Thu Thủy - Trần Thị Tố Oanh - Nguyễn Thị Thu Hà, (2015), *Bài tập rèn luyện kỹ năng sống cho học sinh lớp 1,2,3,4,5*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [5] Đặng Thành Hưng, (11/2010), *Nhận diện và đánh giá kỹ năng*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 64, Hà Nội, tr.25-28.
- [6] UNICEF, (2016), *Global evaluation of life skills education programmes*, New York: United Nations Children's Fund.
- [7] World Health Organization, (2020), *Life Skills Education for Children and Adolescents in Schools*.

THE CURRENT STATE OF SURVIVAL SKILLS EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN HANOI

Trịnh Thị Anh Hoa*¹, Mạc Thị Việt Hà²,
Trịnh Vân Hà³

* Corresponding author

¹ Email: hoatta@vnies.edu.vn

² Email: hamv@vnies.edu.vn

³ Email: vanha9997@gmail.com

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: *The education of life skills, especially survival skills needed in dangerous situations for primary school students in Hanoi, has received attention. Survival skills education would help students acquire the necessary knowledge as well as form their capacities to solve problems that arise in their lives. In Hanoi's primary schools, survival skills education is organized through different forms and methods, integrated into lessons, subjects or experiential activities. Those types of education have achieved certain results, however, the reality shows that there are still shortcomings in terms of program contents, teaching methods and forms of organization, assurance conditions, and forces participating in education. The article analyzes the necessity and assesses the current state of survival skills education for primary students in Hanoi, thereby proposing solutions to improve the effectiveness of these activities.*

KEYWORDS: Education, survival skills, primary school students.